

PŘEHLED STATISTICKÝCH ÚDAJŮ

**ukazujících vývoj jednotlivých institutů
státní podpory zdravotně postižených
a zdravotního postižení**

*© Výzkumné centrum integrace zdravotně postižených
Olomouc, 2008*

Obsah

Úvod.....	7
<i>Vybrané data a statistické údaje</i>	
Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele (1993 - 2007)	12
Přehled o plnění rozpočtu kapitoly 313 – MPSV ČR v letech	
2004 – 2007 v tis. Kč.....	13
Přehled výdajů na transfery obyvatelstvu v letech 2004 – 2007 v tis. Kč.....	14
Průměrný počet členů domácnosti 1993 – 2007.....	15
Nominální čisté peněžní příjmy jednotlivých typů domácností v letech 1993 – 2007 (měsíční průměr v Kč a meziroční indexy v % na 1 člena domácnosti).....	16
Nominální a reálné čisté peněžní příjmy jednotlivých typů domácností v letech 1993 – 2007.....	17
Vývoj reálných příjmů domácností a reálné mzdy v NH v letech 1994 – 2007 (v % oproti roku 1993) (graf).....	18
Struktura nominálních čistých peněžních příjmů domácností v letech 1993 – 2007 (v % - měsíční průměr na 1 člena domácnosti).....	19
Sociální příjmy obyvatelstva v letech 1999 – 2007, včetně meziročních indexů v mil. Kč.....	20
Struktura nominálních čistých peněžních výdajů domácnosti zaměstnanců celkem v letech 1993 – 2007 (měsíční průměr na 1 člena domácnosti).....	21
Struktura nominálních čistých peněžních výdajů domácnosti důchodců v letech 1993 – 2007 (měsíční průměr na 1 člena domácnosti).....	22
Relace mezi čistými peněžními příjmy zaměstnanců s dětmi a zaměstnanců bez dětí na jednoho člena rodiny v letech 2001 – 2008.....	23
Průměrná nominální a reálná mzda (na fyzické osoby) v letech 1993 – 2007.....	24
Vývoj průměrné nominální mzdy (na fyzické osoby) v letech 1999 – 2007 podle krajů.....	25
Průměrná nominální mzda (na fyzické osoby) v letech 1993 – 2007 v NH ČR podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) (pořadí podle výše průměrné nominální mzdy v roce 2007).....	26
Průměrná nominální mzda (na fyzické osoby) v letech 1993 – 2007 v NH ČR podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) (pořadí podle výše průměrné nominální mzdy v roce 2007) – dokončení.....	27
Vývoj mzdové diference mezi odvětvími národního hospodářství v letech 1993 – 2007.....	28
Vývoj mzdové diference mezi odvětvími národního hospodářství v roce 1992 a 2007 (průměrná měsíční hrubá mzda) (graf).....	29
Nominální čisté peněžní výdaje jednotlivých typů domácností v letech 1993 – 2007 (měsíční průměr v Kč a meziroční indexy v % na 1 člena domácnosti).....	30

Struktura nominálních čistých peněžních výdajů jednotlivých typů domácností v letech 1993 - 2007 (měsíční průměr na 1 člena domácnosti).....	31
Růst spotřebitelských cen (životních nákladů) domácností v letech 1993 – 2007 (v % proti předchozímu roku).....	32
Růst spotřebitelských cen (životních nákladů) v průběhu let 1993 – 2007 za domácnosti celkem (%)	33
Růst spotřebitelských cen (životních nákladů) v letech 1993 – 2007 podle účelu užití (v % proti předchozímu roku - domácnosti celkem).....	34
Průměrné spotřebitelské ceny vybraných druhů zboží a služeb v letech 1993 - 2007 (Kč).....	35
Vývoj částek životního minima v letech 1991 – 2006 (v Kč za měsíc).....	36
Částky životního a existenčního minima v letech 2007 – 2008 (v Kč za měsíc).....	37
Vývoj minimální mzdy v letech 1991 – 2008.....	38
Průměrné hodinové mzdy podle vzdělání.....	39
Zaměstnanci a prostředky na platy v odvětví sociální péče celkem (KÚ, statutární města, obce s rozšířenou působností a ÚSP řízené MPSV) v letech 2005 – 2007.....	40
Průměrná výše měsíčního platu na 1 zaměstnance v zařízení sociální péče v letech 2005 – 2007.....	41
Vývoj přírůstků mandatorních sociálních výdajů podle původní právní úpravy v letech 2000 – 2007 (graf).....	42
Základní ukazatele trhu práce v ČR v letech 1991 – 2007.....	43
Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání a volných pracovních míst v ČR v letech 1991 – 2007 (graf).....	44
Vývoj průměrného procenta pracovní neschopnosti v letech 2003 – 2008 (graf)...	45
Vývoj celkové nezaměstnanosti v letech 2003 – 2008 (graf).....	46
Vývoj nezaměstnanosti zdravotně postižených v letech 2003 – 2008 (graf).....	47
Vývoj počtu evidovaných uchazečů se zdravotním postižením o práci k míře nezaměstnanosti (graf).....	48
Podíl osob se zdravotním postižením na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání v okresech České republiky k 31. prosinci 2007 (graf).....	49
Počet neumístěných uchazečů o zaměstnání se zdravotním postižením za prosinec v letech 2004 – 2007.....	50
Počet volných pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením za prosinec v letech 2004 – 2007.....	51
Příspěvek pro zaměstnavatele osob se zdravotním postižením v letech 2004 – 2008.....	52
Čerpání prostředků na zaměstnávání osob se zdravotním postižením, počet firem, kterým byl příspěvek poskytnut a počet zaměstnaných osob se zdravotním postižením v letech 2004 – 2008.....	53
Výdaje na důchody podle druhu důchodu (civilní sektor) v letech 1993 – 2007.....	54
Vývoj podílu výdajů na důchody k hrubému domácímu produktu v letech 1993 – 2007.....	55

Počet nově přiznaných důchodů v letech 2005 - 2007 podle druhu důchodu a podle krácení pro souběh.....	56
Průměrná výše nově přiznaných důchodů v letech 2005 - 2007 podle druhu důchodu a podle krácení pro souběh.....	57
Struktura nově přiznaných důchodů v roce 2007 (graf).....	58
Vývoj počtu a průměrné měsíční výše nově přiznaných důchodů v letech 2005 – 2007.....	59
Počet důchodců a průměrná výše jejich důchodů u důchodů vyplácených za prosinec v letech 2002 – 2007.....	60
Vývoj počtu vyplácených důchodů podle druhu důchodu v letech 1985 – 2007.....	61
Počet důchodců v prosinci let 1996 – 2007.....	62
Nominální a reálný starobní důchod v letech 1993 – 2007.....	63
Průměrné měsíční výše sólo vyplácených důchodů v prosinci let 1996 – 2007.....	64
Relace průměrného starobního důchodu k průměrné nominální mzdě (na fyzické osoby) v NH ČR v letech 1988 – 2007.....	65
Vývoj podílu průměrného vypláceného starobního důchodu a průměrné mzdy v národním hospodářství v letech 1988 – 2007 (graf).....	66
Průměrná výše vypláceného starobního důchodu za prosinec v letech 1999 – 2009 (prognóza) (graf).....	67
Reálná hodnota průměrného vypláceného starobního důchodu v letech 1989 – 2009 (prognóza) (graf).....	68
Přehled poskytnutých příspěvků v rámci Programu na podporu obnovy nebo technického zhodnocení hmotného investičního majetku, který slouží k pracovnímu uplatnění osob se zdravotním postižením v letech 2005 – 2008.....	69
Vývoj výdajů na rodičovský příspěvek v letech 2006 – 2008 (graf).....	70
Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory v letech 2006 – 2008 (graf).....	71
Vývoj výdajů na příspěvek na péči za rok 2007 a 2008 (graf).....	72
Předpokládaný finanční dopad změn ve státní sociální podpoře a sociální péči na státní rozpočet (v mil. Kč).....	73
Porovnání vývoje celkových nákladů na dávky státní sociální podpory a sociální péče v letech 2002 – 2010 (prognóza) (graf).....	74
Příspěvek při péči o osobu blízkou a příspěvek na péči za rok 2007.....	75
Opakující se peněžité dávky podmíněné zdravotním stavem – pomůcky, byt, garáž a krmivo za rok 2007.....	76
Průměrné opakující se peněžité dávky podmíněné zdravotním stavem – pomůcky, byt, garáž a krmivo za rok 2007.....	77
Jednorázový peněžitý příspěvek podmíněný zdravotním stavem – motorová vozidla za rok 2007.....	78
Jednorázový peněžitý příspěvek na zakoupení motorového vozidla podle okresů ČR (počet dávek, výdaje a průměrná dávka) za rok 2007.....	79
Jednorázový peněžitý příspěvek na zakoupení motorového vozidla podle okresů ČR (počet dávek, výdaje a průměrná dávka) za rok 2007 (2. část).....	80
Jednorázový peněžitý příspěvek na zakoupení motorového vozidla podle okresů ČR (počet dávek, výdaje a průměrná dávka) za rok 2007 (3. část).....	81

Jednorázový peněžitý příspěvek na zakoupení motorového vozidla podle krajů (počet dávek, výdaje a průměrná dávka) za rok 2007.....	82
Jednorázový peněžitý příspěvek podmíněný zdravotním stavem – byt, individuální doprava, pomůcky za rok 2007.....	83
Jednorázový peněžitý příspěvek podmíněný zdravotním stavem – provoz motorového vozidla za rok 2007.....	84
Vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory v letech 1994 – 2007 v ČR.....	85
Vývoj výdajů rozhodujících dávek státní sociální podpory v letech 1994 – 2007 (graf).....	86
Dávky státní sociální podpory vyplácené v letech 2004 - 2007 v ČR (počet dávek a celkové výdaje).....	87
Průměr dávek státní sociální podpory v letech 2005 – 2007 v ČR.....	88
Podíl částek jednotlivých dávek státní sociální podpory vyplacených v roce 2007 v ČR (graf).....	89
Počet dávek hmotné nouze a příspěvku na péči vyplacených v roce 2007 v krajích ČR.....	90
Výdaje na dávky hmotné nouze a příspěvek na péči vyplacené v roce 2007 v krajích ČR v tis. Kč.....	91
Průměry dávek hmotné nouze a příspěvku na péči vyplacené v roce 2007 v ČR.....	92
Výše příjmu na úhradách za sociální službu v roce 2007.....	93
Výdaje na sociální službu v roce 2007.....	94
Počet sociálně potřebných osob, kterým byla poskytnuta sociální služba v roce 2007.....	95
Počet obcí v nichž je poskytována uvedená sociální služba v roce 2007.....	96
Struktura zaměstnanců v přímé péči – sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách a zdravotnických pracovníků v roce 2007.....	97
Evidence o držitelích průkazek TP, ZTP a ZTP/P v letech 2004 – 2007.....	98
Pečovatelská služba – pracovníci pečovatelské služby (2006 a 2007) a počet neuspokojených žadatelů za rok 2007.....	99
Pečovatelská služba – výdaje na službu, počet příjemců a počet pracovníků průměrná roční úhrada v letech 1991 – 2007.....	100
Sociální péče o děti - počty dětí, měsíční dávka a počty dětí v zařízení sociální péče (do roku 2005) v letech 1991 – 2007.....	101
Základní ukazatele sociálního zabezpečení v letech 1996 – 2007.....	102
Struktura výdajů na dávky sociálního zabezpečení (v %) v letech 1992 – 2007.....	103
Počet zařízení, míst a neuspokojených žadatelů v zařízení sociální péče v letech 1996 – 2005.....	104
Zařízení sociální péče – počet míst v letech 1996 – 2005.....	105
Počet zařízení sociálních služeb – kapacita zařízení v roce 2007.....	106
Počet zařízení sociálních služeb – kapacita zařízení (počet pokojů) v roce 2007.....	107
Zařízení sociálních služeb podle typu – za ČR celkem v roce 2007.....	108
Kapacita a ekonomické ukazatele v zařízeních sociálních služeb v roce 2007 – Státní a krajská zařízení, obecní zařízení.....	109

Kapacita a ekonomické ukazatele v zařízeních sociálních služeb v roce 2007	
– Ostatní (nestátní) zařízení.....	110
Počet uživatelů (klientů) v zařízeních sociálních služeb ke konci roku 2006 a 2007.....	111
Počet uživatelů (klientů) v zařízeních sociálních služeb ke konci roku 2007.....	112
Poskytované sociální služby spojené s pobytem v organizaci v ČR.....	113
Poskytované sociální služby spojené s pobytem v organizaci v ČR.....	114
Evidenční počet neuspokojených žadatelů o sociální služby v roce 2007.....	115
Evidenční počet neuspokojených žadatelů o sociální služby v roce 2007.....	116
Evidenční počet neuspokojených žadatelů o sociální služby v roce 2007.....	117
Evidenční počet neuspokojených žadatelů o sociální služby v roce 2007.....	118
Celkový počet žáků denního studia – ZŠ a SŠ a počet žáků integrovaných v letech 2000 – 2007.....	119
Počet speciálních tříd a žáků ve speciálních třídách v letech 2005 – 2007.....	120
Speciálněpedagogická centra (SPC) – údaje za rok 2000 až 2007.....	121
Pedagogicko-psychologické poradny (PPP) – údaje za rok 2000 až 2007.....	122
Použitá literatura a další zdroje.....	123

Úvod

V roce 2007 poprvé vypracovalo VCIZP pro potřeby Národní rady osob se zdravotním postižením přehled statistických údajů vážících se přímo (nebo v souvislostech) na postavení osob se zdravotním postižením v České republice.

Důvodem bylo konstatování, že **Česká republika vstupuje do období relativně rozsáhlých změn řady svých společenských systémů**. Tyto změny jsou součástí širších úprav označovaných obvykle jako „reforma veřejných financí“, která se dotýká parametrů legislativního, ekonomického, podnikatelského i daňového prostředí. Z pohledu jednotlivých oblastí lidského života se připravují (nebo již byly zahájeny) korekce v systémech důchodového pojištění, poskytování zdravotní péče, nového způsobu poskytování sociálních dávek nebo proměny modelu sociálních služeb.

Většina připravovaných změn je prezentována jako nezbytná příprava české společnosti na změny, které nás, nezávisle na lidské vůli, do budoucna čekají. Na prvním místě bývají uváděny proměny vyplývající **z globální ekonomické situace** (daňové korekce, nutnost přizpůsobení národní ekonomiky vlivu nadnárodních společností, zapojení české ekonomiky do prostředí EU apod.) Důvodem vnitrostátní povahy bývá uváděn očekávaný **demografický vývoj české společnosti** v příštích dvaceti až padesáti letech.

Změny v charakteru práce a posilující globalizace ekonomických faktorů se budou přímo dotýkat podmínek zaměstnanosti v České republice. Zprostředkovaně pak **ekonomická výkonnost českého hospodářství** ovlivňuje a bude ovlivňovat i možnost státu saturovat tzv. nevýdělečná odvětví sociálního zabezpečení a zdravotní péče.

Pro skupinu občanů se zdravotním postižením představují připravované změny řadu výzev a nových situací, s jejichž dopady zatím nemají zkušenosti. Analýzou dosavadního vývoje postavení občanů se zdravotním postižením¹ dospějeme k názoru, že tyto změny se připravují **v období, které není příliš příznivé pro zlepšování podmínek života občanů s postižením**. Důvodem jsou situace, tendence, opatření a názory, které jsou podrobně popisovány v kapitole č. 1 uvedené analýzy.

¹ Související analýza „Metodologické aspekty výzkumu kvality života zdravotně postižených a pečujících osob“, VCIZP, 2007.

V roce 2008 navíc vstoupila globální ekonomika do období označovaného jako „**finančních krize**“ (září 08 – prosinec 08), aby se již otevřeně hovořilo o **krizi hospodářské** – která by měla na ekonomiku České republiky dopadnout v průběhu **roku 2009**.

Existuje reálný předpoklad (vycházející např. ze situace let 1997-1998 a tzv. „ekonomických ozdravných balíčků“), že v případě negativních dopadů hospodářského vývoje na situaci veřejných rozpočtů (což lze považovat takřka za jisté) objeví se **tendence snižování veřejných výdajů** – což se dotkne i skupin občanů se zdravotním postižením.

Vyvstává otázka, jakým způsobem mohou (a zda vůbec mají) organizace zdravotně postižených a jejich vrcholná reprezentace Národní rada osob se zdravotním postižením vystupovat při formulaci potřeb a **obhajobě zájmů skupiny občanů se zdravotním postižením** v budoucnu – a v této situaci zvláště.

Všechny druhy připravovaných změn se však budou dotýkat občanů se zdravotním postižením. Tito jsou především občany České republiky jako všichni ostatní. Přesto jsou do nastávajícího období právě oni minoritou, na níž mohou uvažované změny dopadnout významně. Jsou z povahy věci skupinou, která je v důsledku svého postižení znevýhodněna v přístupu k celé řadě veřejných statků.

Národní rada osob se zdravotním postižením je českou veřejností vnímána jako **uznávaný mluvčí této skupiny občanů**. Právě NRZO bude do budoucna pravděpodobně jedinou silou, která bude mít možnost zasahovat do připravovaných reforem a uplatňovat v rámci řady jednání připomínky a doporučení vážící se k postavení zdravotně postižených.

K tomu, aby NRZO mohla tyto úkoly plnit, musí být do budoucna vybavena odpovídající argumentační základnou sestávající z několika, vnitřně provázaných horizontálních linií, které se budou vzájemně ovlivňovat.

Jedná se o následující součásti tvořící obsah potřebné argumentační platformy:

- ⇒ **Zastoupení v příslušných orgánech státu a veřejnoprávních korporacích připravujících dané změny**

Nejedná se pouze o členství v dosavadních orgánech, jako je Vládní výbor pro zdravotně postižené nebo ad hoc účast při jednání podvýborů pro zdravotně postižené obou komor Parlamentu. Důležité bude generovat odborníky i pro ad hoc diskuse nad přípravou jednotlivých opatření. Příkladem může být komise pro přípravu penzijní reformy, případná komise pro změnu dávek sociálního zabezpečení určených zdravotně postiženým ad.

⇒ **Pokračování v připomínkování zásadních legislativních a koncepčních materiálů českého státu**

NRZP musí zajistit, aby byla oficiálním připomínkovým místem legislativního procesu.

⇒ **Vybudování uceleného systému předávání vnitřních informací z a v prostředí zdravotně postižených**

Organizace zdravotně postižených tvoří vnitřně značně rozmanitou a nesourodou skupinu. Řada informací z prostředí těchto iniciativ není průběžně vyhodnocována a využívána při argumentační činnosti. Naopak mnohé místní organizace nejsou dostatečně informovány o dění na republikové úrovni a významu některých iniciativ.

⇒ **Postupný rozvoj vědecko-výzkumných aktivit přinášejících validní data o kvalitě života občanů se zdravotním postižením a dopadech chystaných změn na vybrané skupiny zdravotně postižených**

V této části bude potřebné, aby si představitelé organizací zdravotně postižených – ale nejen jich, uvědomili význam podobných výzkumů a naučili se lépe pracovat s jejich výsledky. Příkladem může být např. využití dlouhodobých dat o výši vyplácených dávek sociální péče určených specificky občanům se zdravotním postižením. Z těchto údajů zjistíme, že při existenci jedné právní úpravy dochází v ČR k systému znevýhodnění tisíců občanů se zdravotním postižením – tím, že žijí v určitém regionu – statisticky získávají z veřejných rozpočtů menší částku, než občané, kteří disponují stejným znevýhodněním – ovšem bydlí v „lepší“ (myšleno dávkově) regionu. Nejedná se pouze o dávky sociální péče. Např. i saturace míst v zařízeních sociálních služeb (domov pro seniory) vykazuje v ČR – zcela neodůvodněně – až 200% rozdíly ve výši dotaci v jednotlivých krajích navzájem.

Právě organizace – byť dílčích šetření a výzkumů – může na podobné situace poukázat.

⇒ **Organizační a obsahové zvládnutí mediální prezentace dopadů reforem na život občanů se zdravotním postižením**

Jedná se o postupný úkol. Souvisí s předchozím. Správná prezentace zjištěných údajů je samozřejmou součástí celkové politiky hnutí zdravotně postižených v celé Evropě. Na zvolených představitelích NRZP je, aby sami formulovali plán mediální prezentace výsledků.

Součástí předposledního úkolu je i přehled o základních statistických datech vážících se k postavení občanů se zdravotním postižením v české společnosti a monitorující základní oblasti společenské podpory této skupiny obyvatel Českého státu.

V prvním období – rok 2007 – byl vytvořen základní přehled – rámeček těchto dat. V roce 2008 se podařilo dopracovat základní vývojové řady. Jejich základ je obsažen dále a tvoří podstatu tohoto materiálu. Zároveň je třeba konstatovat, že zejména v oblasti sociálního zabezpečení (sociálních služeb) došlo ke změně metodiky statistického zjišťování – v souladu se změnami poskytování péče – a na tuto skutečnost předkládaná analýza reaguje a zakládá nové řady statistických údajů. V roce 2009 se podařilo pokračovat v jeho tvorbě s tím, že bude zahrnovat i dílčí aspekty podpory jednotlivých druhů zdravotního postižení (nositelů zdravotního postižení).

Předkládaný materiál je základem pro dlouhodobé sledování vybraných parametrů. V budoucnosti bude dále doplňován a modifikován, některé údaje budou naopak vyřazeny. Cílem však je vytvořit v horizontu dvou – pěti let funkční informační systém, který umožní posuzovat všechny do budoucna provedené změny a hodnotit jejich dopad z hlediska zlepšení – zhoršení situace občanů se zdravotním postižením.

Získaná data nepochybně rozšiřují argumentační základnu organizací zdravotně postižených a jsou vhodným podkladem pro vedení jakýchkoliv jednání o úpravách (korekcích) systému veřejné podpory, které lze v roce 2009 očekávat.

Do roku 2009 se navrhuje rozšířit případné šetření o údaje vážící se např. ke spotřebnímu koši občanů s vybranými druhy zdravotního postižení. Vypracování takové metodiky a zajištění toku – sběru – dat však překračuje možnosti analýzy ve finančním rozsahu, který je v těchto případech obvyklý.

V tomto směru se navrhuje jednat s Českým statistickým úřadem o provedení dílčích výběrových šetření – tzv. „na zakázku“ organizací zdravotně postižených. Tým VCIZP je připraven se na tomto úkolu podílet – stejně jako na přípravě podkladů pro statistické zjišťování v rámci sčítání obyvatel v roce 2011.

Doc. Mgr. PaedDr. Jan Michalík, Ph.D.
ředitel VCIZP